

УДК 378.147.091.12:78-044.344(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/32.214503>

Наталія ІЛІНІЦЬКА,
orcid.org/0000-0001-8659-7781
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри інструментально-виконавських дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(Хмельницький, Україна) ilinickaya.natalya1@gmail.com

КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядаються питання диференціації навчання, що допомагає здобувачам вищої освіти пізнавати себе, долати труднощі, сприяє саморозвитку. Для оцінки успішності фахової підготовки в майбутніх учителів музичного мистецтва, яка побудована на диференціації, нами були вибрані певні критерії. Показниками пізнавального критерію є глибина та повнота фахових знань студентів-музикантів, міцність та гнучкість знань; уміння здобувати музичну інформацію з різних джерел. Показниками діяльносного критерію є здатність до послідовного виконання завдань, здатність до співпраці у музичній діяльності, здатність реалізовувати творчий потенціал. До показників суб'єктивного критерію належать: направленість на навчання; рівень активності і задоволення умовами навчального процесу; психологічна комфортність у навчанні. Емоційно-мотиваційний критерій має такі показники: бажання оволодіти професійними знаннями, уміннями та навичками; сформованість творчого ставлення до навчання; інтерес до самодиференціації, самореалізації, самовдосконалення.

Забезпечення диференціації фахової підготовки в майбутніх учителів музичного мистецтва реалізується на основі таких принципів: принцип врахування специфіки цілей навчання та особливостей учасників навчального процесу; принцип орієнтації на інтереси здобувачів освіти; принцип варіювання обсягу, характеру і співвідношення теоретичного, філософського, історико-наукового, методологічного навчального матеріалу; принцип орієнтації на розвиток здібностей учнів; принцип проектування характеру навчально-пізнавальної діяльності учасників навчального процесу; принцип залежності стилю викладу навчального матеріалу від особливостей здобувачів освіти.

Організація навчального процесу при диференціації включає в себе кілька етапів: визначення критеріїв, за якими виокремлюються кілька груп учнів для диференційованої роботи; проведення діагностики; діагностичний контроль за результатами роботи учасників навчального процесу.

Ключові слова: критерії, показники, принципи, диференціація навчання, фахова підготовка.

Nataliia ILINITSKA,
orcid.org/0000-0001-8659-7781
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Instrumental-Performing Disciplines
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(Khmelnyskyi, Ukraine), ilinickaya.natalya1@gmail.com

CRITERIA AND INDICATORS OF DIFFERENTIATION OF PROFESSIONAL TRAINING FOR FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART

The article considers the issues of differentiation of education, which help higher education students to know themselves, overcome difficulties, promote self-development. To assess the success of professional training of future teachers of music, which is built on the basis of differentiation, we have chosen the following criteria. Among them: cognitive criterion, indicators of which are the depth and completeness of professional knowledge of music students; strength and flexibility of knowledge; ability to obtain musical information from various sources. The next criterion is activity. Its indicators: the ability to consistently perform tasks; ability to cooperate in musical activities; ability to realize creative potential. The indicators of the subjective criterion include: focus on learning; level of activity and satisfaction with the conditions of the educational process; psychological comfort in learning. Emotional and motivational criterion – the desire to master professional knowledge, skills and abilities; formation of a creative attitude to learning; interest in self-differentiation, self-realization, self-improvement.

Ensuring the differentiation of professional training for future teachers of music is implemented on the basis of the following principles: the principle of taking into account the specifics of learning objectives and characteristics of participants in the learning process; the principle of focusing on the interests of students; the principle of varying the volume, nature and ratio of theoretical, philosophical, historical-scientific, methodological educational material;

The organization of the educational process in differentiation includes several stages: definition of criteria by which several groups of students are determined for differentiated work; diagnostics; diagnostic control over the results of the participants of the educational process.

Key words: criteria, indicators, principles, differentiation of training, professional training.

Постановка проблеми. Нині заклади вищої освіти завдяки розширенню академічної свободи перебувають у напрямі забезпечення підготовки майбутніх фахівців до професійної творчої праці шляхом активізації самостійної діяльності здобувачів вищої освіти, зокрема через вибір різних способів засвоєння навчального матеріалу, тобто через диференціацію навчального процесу (Гусак, 1999). Нині диференціація навчання – це комплекс методичних, педагогічних, організаційних та психологічних заходів, що забезпечують навчання різних груп здобувачів вищої освіти, створення різноманітних умов для навчання та врахування особливостей учасників навчального процесу (Кашканова, 2012).

Аналіз досліджень. Використання диференціації в навчальному процесі розглядалось у наукових працях І. Осмоловської, Н. Кузнецової, І. Якиманської, Ф. Хабібুলіної та ін.

У своїх доробках І. Осмоловська стверджує, що диференційоване навчання – це спосіб організації навчального процесу, при якому враховуються індивідуально-типологічні особливості особистості (здібності, інтереси, схильності, особливості інтелектуальної діяльності та ін.) (Осмоловская, 2003: 10–14).

Як підкреслює І. Якиманська, диференційоване навчання – це не мета, а засіб розвитку індивідуальності, створення найбільш сприятливих умов для розвитку особистості (Якиманская, 1979: 70).

В освітньому процесі в закладах вищої освіти частіше використовується внутрішня диференціація навчання, оптимальним проявом якої є рівнева диференціація. Є різні класифікації рівнів засвоєння студентами програмного матеріалу. Наприклад, В. Симонов виділяє такі рівні: розрізнення, запам'ятовування, розуміння, найпростіші вміння та навички, перенесення; О. Лебедев виділяє інформованість, функціональну грамотність, грамотність, компетентність, В. Максимова – впізнання, запам'ятовування, розуміння, застосування. У своєму дослідженні ми дотримуємося загальноприйнятої класифікації за функціональним описом рівнів засвоєння навчальних завдань, згідно з якою вони ставляться до репродуктивного, конструктивного або творчого рівня (Таксономия, 2011).

Мета статті – розкрити критерії та показники готовності до диференціації фахової підготовки в майбутніх учителів музичного мистецтва

Виклад основного матеріалу. Звернення до ідеї диференційованого навчання диктує необхідність переосмислення вимог сучасної парадигми освіти в музичних (мистецьких) закладах освіти і водночас не завжди високопрофесійного воло-

діння фахом здобувачів вищої освіти. Підсумовуючи все сказане, ми виділяємо чотири причини такої ситуації: 1) повна, або часткова відсутність довузівської музичної підготовки; 2) низький рівень мотивації; 3) часто використання лише традиційної системи навчання; 4) низька престижність професії серед молоді (Кузнецова, 2014).

Забезпечення диференціації фахової підготовки в майбутніх учителів музичного мистецтва реалізується на основі принципів, які розглядає в наукових працях Осмоловська. Ці принципи охоплюють процес навчання в умовах диференціації і виступають у вигляді дидактичних підстав відбору змісту, чинників вибору методів навчання в умовах диференціації, вимог до організації диференційованого навчання. Отже, до принципів диференційованого навчання належать:

– принцип врахування специфіки цілей навчання та особливостей учасників навчального процесу;

– принцип орієнтації на інтереси здобувачів освіти;

– принцип варіювання обсягу, характеру і співвідношення теоретичного, філософського, історико-наукового, методологічного, музичного навчального матеріалу;

– принцип орієнтації на розвиток загальних та музичних здібностей учасників навчального процесу;

– принцип проектування характеру навчально-пізнавальної діяльності учасників навчального процесу;

– принцип залежності стилю викладу навчального матеріалу від особливостей здобувачів освіти (Осмоловская, 2002).

Диференціація навчання включає в себе створення атмосфери взаємоповаги у стосунках між викладачами та здобувачами освіти, орієнтацію навчання на психологічний комфорт, свободу учасника навчального процесу та його самовизначення, системність навчання, стимулювання творчої і пізнавальної діяльності, облік у процесі навчання не тільки розумових здібностей, а й емоційної сфери здобувачів вищої школи. Організація навчального процесу в умовах диференціації включає кілька етапів:

– визначення критеріїв, за якими визначається кілька груп учнів для диференційованої роботи;

– проведення діагностики, (бесіди, спостереження, тести), перевірочних робіт, вибір способів диференціації, розробка різнорівневих завдань;

– діагностичний контроль за результатами роботи учасників навчального процесу, відповідно до якого може змінюватися склад

здобувачів освіти і характер диференційованих завдань (Хабибуллина, 2017: 89–92).

Для діагностики готовності до диференціації навчання використовують критерії. В енциклопедичних виданнях критерій (від грец. *Kriterion* – міра оцінки) тлумачиться як характеристика (міра), на підставі якої робиться оцінка, визначення або класифікація предмета або явища (Коджаспирова, 2005: 149); підстава для оцінки або класифікація чого-небудь (Новий тлумачний словник української мови, 1998: 211).

Для оцінки успішності фахової підготовки в майбутніх учителів музичного мистецтва, яка побудована на основі диференціації, нами були вибрані такі критерії: пізнавальний, активно-дієвий, суб'єктивний, емоційно-мотиваційний.

Пізнавальний критерій. Удосконалення навчання здійснюється завдяки постійному оновленню змісту знань, їх структуруванню шляхом узгодження окремих тем, понять, завдяки організації навчального матеріалу відповідно до наукових методів пізнання. Показниками критерію є глибина та повнота фахових знань студентів-музикантів, міцність та гнучкість знань, уміння здобувати музичну інформацію з різних джерел.

Діяльнісний критерій виявляє вміння оригінально виконувати завдання творчого характеру,

активізувати творчу уяву учасників навчального процесу, здійснювати процес мислення нестандартно, образно. До показників належать здатність до послідовного виконання завдань, здатність до співпраці у музичній діяльності, здатність реалізувати творчий потенціал.

Суб'єктивний критерій. Своєрідність цього критерію полягає в орієнтації на особисті властивості майбутнього вчителя музичного мистецтва, його формування, фаховий розвиток не на замовлення, а відповідно до природних здібностей. Показники – направленість на навчання, рівень активності й задоволення умовами навчального процесу; психологічна комфортність у навчанні.

Емоційно-мотиваційний критерій є основою для професійної зростання, у здобувача вищої освіти сформовано свідомий та глибокий інтерес до музичного мистецтва. Показниками критерію є бажання оволодіти професійними знаннями, уміннями та навичками, сформованість творчого відношення до навчання, інтерес до самодиференціації, самореалізації, самовдосконалення.

Висновки. Визначені критерії та показники дають змогу оцінити готовність до диференціації фахової підготовки в майбутніх учителів музичного мистецтва, що є перспективою нашого подальшого експериментального дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусак П. М. Теорія і технологія диференційованого навчання майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 1999. 39 с.
2. Кашканова Л. З. Дифференциация обучения как форма организации образовательного процесса в начальной школе. *Теория и практика образования в современном мире* : материалы II Междунар. науч. конф., г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г. Санкт-Петербург, 2012. С. 132–136.
3. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике. Москва, 2005. С. 174.
4. Кузнецова Н. Ю. Система управления дифференцированным обучением английскому языку студентов неязыкового вуза в условиях неоднородности учебных групп : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Псков, 2014. 213 с.
5. Новий тлумачний словник української мови / уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. Київ, 1998. 351 с.
6. Осмоловская И. М. Школьные проекты: деятельность, направленная на обогащение знаний и духовного мира учащихся. *Директор школы*. 2003. № 10. С. 10–14.
7. Осмоловская И. М. Дидактические принципы дифференциации процесса обучения в общеобразовательной школе : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Москва, 2002. 314 с.
8. Таксономия : ГБОУ СПО СО «Тавдинский техникум им. А.А. Елохина». 2011. URL: <http://tavda-tpu.ru/index.php/men-tal/educational-technology/88-taxonomy.html> (дата доступа: 05.08.2020.)
9. Хабибуллина Ф. Г. Технология дифференцированного обучения на уроках в начальной школе. *Педагогика: традиции и инновации* : материалы VIII Междунар. науч. конф., г. Челябинск, январь 2017 г. Челябинск, 2017. С. 89–92. URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/210/11692/> (дата обращения: 06.08.2020).
10. Якиманская И. С. Развивающее обучение. Москва : Педагогика, 1979. 144 с.

REFERENCES

1. Ghusak P. M. *Teoriya i tekhnologhija dyferencijovanogho navchannja majbutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv*. [Theory and technology of differentiated learning of future primary school teachers: author's ref. dis. ... Dr. Ped. Science: 13.00.01. Kyiv, 1999. 39 p.]. [in Ukrainian].
2. Kashkanova L. Z. *Differentsiatsiya obucheniya kak forma organizatsii obrazovatel'nogo protsessa v nachal'noj shkole. Theory and practice of education in the modern world: materials of the II International. scientific. Conf., St. Petersburg, November 2012 St. Petersburg, 2012. S. 132–136.* [in Russian].
3. Kodzhaspirova G. M. *Slovar' po pedagogike*. [Dictionary of Pedagogy]. Moscow, 2005. S. 174. [in Russian].
4. Kuznetsova N. Yu. *Sistema upravleniya differentsirovannym obucheniem anglijskomu yazyku studentov neyazykovogo vuza v usloviyakh neodnorodnosti uchebnykh grupp*. [Management system for differentiated teaching of

the English language for students of a non-linguistic university in the context of heterogeneity of educational groups]: diss. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.02. Pskov, 2014. 213 p. [in Russian].

5. Novyj tlumachnyj slovnyk ukrajins'koho movy / uklad. V. Jaremenko, O. Slipushko. [New explanatory dictionary of the Ukrainian language. / way. V. Yaremenko, O. Slipushko]. Kyiv, 1998. 351 p. [in Ukrainian].

6. Osmolovskaya I. M. SHkol'nye proekty: deyatelnost', napravlenaya na obogashhenie znanij i dukhovnogo mira uchashhikhsya. [School projects: activities aimed at enriching the knowledge and spiritual world of students]. *Head teacher*. 2003. No. 10. P. 10–14. [in Russian].

7. Osmolovskaya I. M. Didakticheskie printsipy differentsiatsii protsessa obucheniya v obshheobrazovatelnoj shkole. [Didactic principles of differentiation of the learning process in a general education school] : diss. Dr. ped. Sciences: 13.00.01. Moscow, 2002. 314 p. [in Russian].

8. Taksonomiya : GBOU SPO SO "Tavdinskij tekhnikum im. A.A. Elokhina". [Taxonomy: GBOU SPO SO "Tavdinsky technical school named after A.A. Elokhin"]. 2011. URL: <http://tavda-tpu.ru/index.php/men-tal/educational-technology/88-taxonomy.html> (access date: 05.08.2020.) [in Russian].

9. Khabibullina F. G. Tekhnologiya differentsirovannogo obucheniya na urokakh v nachalnoj shkole. [The technology of differentiated teaching in the classroom in primary school], *Pedagogy: Traditions and Innovations: Proceedings of the VIII Intern. scientific. Conf.*, Chelyabinsk, January 2017 Chelyabinsk, 2017. S. 89–92. URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/210/11692/> (access date: 06.08.2020) [in Russian].

10. YAkimanskaya I. S. Razvivayushhee obuchenie. [Developmental training]. Moscow: Pedagogika, 1979. 144 p. [in Russian].